

(Texidor, *AlcM*) o bé *xufleta*.

En canvi en el P. Val., gran productor de la cosa, aviat es degué imposar la variant *xufa*; nascuda, com hem vist, en el verb *xufar* per *xuflar*, i deguda a la influència del sinònim *trufar* i *trufa*, d'origen enterament independent (veg. TOFONA). És ja «*chufes: cyperis*» la forma registrada per OPou (*TbPu.*, 48e), obra editada i impresa a Val. el 1575, i per CROS (falsa grafia «*jufa*: chufa, una frutilla dulce», 1764, 134).

Avui *Éufa* J. G. M., que amb raó observa que Alborai n'és el gran centre productor (1956). Com ja noten el cast. Laguna (1550, ed. Dubler, iv, 333) i els val. Escolano (1610), Mayans (*Orig. L. Esp.* I, 194) i Orellana (*Val. Ant. y Mod.*, ed. Acció Biblgr. II, 165), és des de València que el nom CHUFA es va estendre al cast., on no apareix fins a 1505, en *PAlc.* (part castellana); abans en castellà se'n deia, segons Escolano, *juncias avellanadas*, segons Mayans *soterrañas, -anas*.

Cotufas segons Orellana. Aquest sembla resultar d'una alteració del moss. *ququffa* 'burla', 'fotesa', que al passar al cast. es va alterar per influència dels sinònims *turma* i *trufa* (cf. COTUFA, DCEC/DECH), i per tant proporciona un excellent paral·lel semàntic del pas de *chuflla* 'burla' a 'cyperus esculentus': només en aquest sentit s'alludia en el meu diccionari a aquest mot mossàrab (d'etimologia que no té res a veure amb *xuflla*); també el cast. *cuchufleta* és encreuament de *cotufa* amb *chufleta*.

DERIV.: *Xufar* 'terra sembrada de xufles' Alborai (BDLC XII, 298). Junça *chufera*, Cavanilles (*Observ.* II, 334); *chufeta* «burla y mofa, dicha o hecha con donayre y como despreciando a uno» (CROS 1764, 134-135). *Xuflaina* Lluçena 'xiulet', derivat del verb *xuflar* en el sentit etimològic de 'xiular'. *Xufler* o *xufer* o *xuflaire*. *Xuflata*, *xuflater*, *xuflatera*. *Xuflador* supra. *Xufletejar* val. (Escrig).

1 Deu haver-hi les dues variants en els dos mss. bàsics; Bofarull ha preferit aquella; Casac. v, 38.31, escriu, evidentment a tort, *aixufar*; es comprèn que el seu ms. ho deu portar sense *-l*, i que ha enganxat la *a-* al verb per malentès.

Xuit, V. *xibeca Xuixeia* («ser de la *xuxeya*» 'ser un baliga-balaga' Girona, *DAG.*), del fr. dial. *chauchée*, CALCARE (FEW II, 63b25; *TdF chauchado*) *Xulana*, *xulona*, *xulmar*, V. *xollar*

Xugai, V. *soga Xugamans*, *xugar*, V. *eixugar Xuia*, V. *xulla Xuicar*, V. *xibeca Xuqueta*, *xuquetó*, V. *xueta Xuiller* (moble mall., S. XVII, *DAG.*): igual a *xuller* de *xulla*?; d'un fr. *chevillier* de *cheville*?

Xuixo, V. *xuço Xuixumeu*, V. *xixisbeu Xular*, *xulet*, V. *xiular Xulida*, deu ser mala grafia per *julida* (SAJOLIDA) *Xulina*, *xulinar*, V. *xolina* (XOLLAR) *Xúlit*, potser només mala grafia per *júlit* (en tot cas alteració de *JULI*)

XULLA, 'cansalada', 'llenca de cansalada fregida', 'costella de porc, moltó etc., que es menja fregida o rostida': de l'antic *ensunya* 'greix, especialment del porc', i aquest, del ll. AXŪNGIA 'greix, seu'; des d'antic

degué haver-hi una variant **enxunya*, canviada per dissimilació en *enxulla* i en la forma moderna, anàlogament amb el port. *enxulha*; després es reduí a *xulla*, eliminant la inicial, presa per un element postís sobrer, igual que en it. *sugna*. □ 1.ª doc.: fi S. XII, cap a 1200 i 1306, *ensunya* (o *ensuya*); *ensunya*, freqüent des de mj. S. XIV; *sunya* S. XIV; *ensúnia* o *ensúia* 1466; *sulla* 1507: fins a llavors amb el sentit de 'greix d'animal', espt. 'greix o cansalada de porc'; *xulla*, 1575 i 1764, val., com a nom de plats de carn grassa; fi segle XVIII, 'cansalada', a Mall. i Principat.

Ensunya és freqüent a l'E. Mj. designant el greix dels més diversos animals; entre els quals, en les mencions medievals predomina ja el porc. La grafia medieval no sempre és absolutament inequívoca, car sovint hom escrivia llavors y (o i, g) amb el valor de ny, i alguns textos —menys sovint— també reduïen la yl a y; de tota manera tenim la grafia *ensunya*, escrita amb ny inequívoca, en la majoria del textos medievals.

Llavors hom s'interessa sobretot per la cura i alimentació de l'home i animals, i això fa que hom parli d'una varietat d'animals, amb la utilització del greix de cada un, però ja llavors es tracta més sovint del porc. El *Tresor dels Pobres*, de mj. S. XIV (trad. de l'obra llatina de *Petrus Hispanus*, S. XIII), en uns passatges recomana preparats «ab oli e ab *ensunya* de porch» (49); altres vegades no precisa la provinença: «mesclant-hi pregunta regalada ab *ensunya* regalada» (49) i és probable que fos la del porc, abundosa i fàcil de fondre o regalar; altres cops, per a usos específics, es necessita precisament la de tal o tal animal: «si'l nervi que fa moure l'om serà embargat, o que sie malalt, fet-li emplastre sobre'l ciguroz ['el clatell'], on naix lo davant dit nervi, ab pregunta, cera, oli veyl e *ensunya* d'órs, femta d'<h>om, castor ---» (30); «ab cendra de timons crematz e *ensunya* de conills» (32); *DAG.*

El mot no tenia, però, res de peculiar d'aquesta obra, car apareix en tota mena de textos, predominant pertot el porc, i la grafia inequívoca amb ny escrita. Una de les dades més antigues emana d'una font tan sàvia com Arnau de Vilanova, en el seu *Regimen Sanitatis*, preocupat per la dietètica dels homes, amenaçats per les malalties més corrents entre els poderosos i els benestants: mals hemorroidals (passim en tota l'obra), el restrenyiment persistent (*sobreconstipacion*, 177.18) que pot arribar a una quasi obstrucció (*opilacion*, 177.10), els mals hepàtics i del fel (*colèrics*, 170.21), el reuma (164.10); i, per damunt de tot, les *morenes*, siguin *decorrentis* o *polsans* (163.13).

Per a això no hi ha com un règim alimentari prudent, i la seva obra és en gran part una dietètica, en què va recomanant el que convé a cada mena de temperaments (*de atemprada compleccion o calda*, 172.4); i, sobretot, als cossos de gent afectada de constipació, morenes i altres afeccions intestinals (*los ditz corses* es va repetint pertot, 172.3, 177.7 etc.). No hi ha com el peix, contra els propensos al reuma, a la constipació, a la pressió sanguínia etc.; però també el peix ha de